

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Reverszálisos korszak.

A mit előre lehetett tudni s lapunkban nyilván megmondottunk, bekövetkezett. Visszajutottunk a *reverszálisos korszakba*, a negyvenes évek vallási küzdelmeibe. A jezsuitáknak sikerült olyan nemzedéket nevelni, mely elhiszi, hogy a vegyes házasság bűn, melynek büntetését a katolikus fél csak úgy kerüli el, ha születendő gyermekeire nézve jegyesével előre jó alkut köt.

A hivatalos statisztikai adatok szerint, a kath. klérus a folyó év első felében öt hónap alatt 399 reverszálíst nyert a két protestáns egyház híveitől. Ennek következtében az ágost. hitv. evangélikus testvérek elveszítenek 147 családot, mi reformátusok 252-öt. Ez annyi, mint egy híjján 400. Ilyen arányban egy év alatt 948 új házasságra teszi rá a kezét a klérus.

Klerikális érzelmű honfitársaink örülhetnek. Övék a dicsőség és a diadal. Bebizonyul, a mit a kis katekizmusból tanultak, hogy „minden, még oly nehéz küzdelmekből is a kath. anyaszentegyház mai napiglan mindenkor diadal-maskodva emelkedett ki.“ *

Mi protestánsok pedig az állami anyakönyvekbe betekintve, fölsohajthatunk a költővel:

„Itt is egy név, ott is egy név!
Hányat elvisz minden egy év!!“

Hát mit sohajtoztok? mondhatná valaki; amint, hogy mondják is nagyon sokan; lássatok hozzá a lelkipásztorkodáshoz és ne engedjétek hiveiteket elcsábítani! Hiszen szabad a lélek-vásár! Szedjétek reverszálíst ti is! A jó pásztor meg tudja őrizni a maga juhait. A protestáns egyház eleitől fogva a szabadságot hirdette, hogyan lehetne hát kárára a szabadság?

* Egri Katekizmus 27. lap. 36. §.

Kisértsük meg ezekre megfelelni.

A Prot. Egyh. és Isk. Lapban a folyó év 23. számban olvashatunk egy régi történetet a „*bárány per*“-ről. E szerint hajdan a törökvilágban két pap összeveszett egy bárány felett s ügyét mindkettő a Kádi elé vitte. Az egyik törvényre hivatkozott, a másik ajándékot adott. A Kádi, látta az igazságot, de tetszett neki az ajándék is. Nem akarta hát ketté vágni az élő bárányt, hanem a maga törvénye szerint ítelt. Odaadta a lopott birkát bárányostól együtt a nyírott fejű muftinak és húzatott rá a lopásért 24 bambuszt; a másikhoz pedig így szólott: „te, szakálas mufti, felét kapod a bambuszoknak. Megérdemled, mert nem vigyáztál a nyájadra.“

A mi báránypereink, az elkeresztelési viták, nem így dőltek el. A magyar Kádi, mikor látta, hogy a nyírott fejű muftikkal nem bir, mert azok nem hajolnak meg a bambusz előtt; a szakálasok pedig ugyancsak őrzik nyájaikat s a léckán át ragadozókat megcsipik: fogta magát, szétszedette a léczka korlátot, hogy ne kelljen a bárányra vágyakozóknak a rajtakapástól tartani, hanem hadd fogdoshassák el a juhokat kényelmesen a szabad mezőn, sőt foglalhassák le a báránykákat korán, még napvilágra jöttök előtt.

Ezek szerint a törvényhozás szabad-kezet engedett a klérusnak a reverszálisok szedésére. Alkalmasint vagy úgy okoskodott, hogy hiszen eddig is szedték, mig nem volt szabad, hadd szedjék ezután szabadon; teljék kedvök; vagy elhitte nekik, hogy egy családban két féle vallásu gyermekek okvetlenül meggyűlölik egymást, holott ellenkezőleg, éppen ezek által lehetett volna a családokban s a családok útján a hazában a vallási türelmet és igazi atyafiságot, szeretetet meghonosítani.

Azonban mindegy, bármiért történt. Nekünk nem lenne kifogásunk az új rendszer ellen, ha *egyenlő jogú* versenytársakkal állanánk szemben nyájaink mellett, mint pásztorok. De nem úgy van ám! Mert a klérus előjogai, hatalma, gazdagsága, fekvő birtokai és ezek által lekötöztetett tisztjei, bérlői, szerzetes rendjei, női zárdái, jezsuitái s több ilyen féle hatásos eszközök mind megmaradtak, a protestáns lelkipásztorok ellenben csak arra vannak utalva, hogy híveik vagy önkéntes vagy kikényszerített adományaiból tartsák fenn, ha tudják, életüket. Ez nagy különbség. A reverszálisokkal egy fél-század előtti korra visszatértünk, de nem hallatszik az a bátor szózat, mely akkor zengett, s az állami eredetű és nem kizárólagosan egyházi czélokra szánt alapok és alapítványok jogi természetét vitatta.

Ha a fentebbi hasonlatot folytatjuk, úgy tűnik fel az egyházi tér, mint egy szabad mező, hol kisebb, nagyobb nyájak legelésznek. Egyik körül jól táplált, kövér, kényelemhez szokott pásztorok, meg fürge bojtárok egész nagy serege tütyörész vagy leskelődik a másik nyáj juhái után! a másikat vagy nagy falkákban őrzi egy-két pásztor, vagy kis csoportban itt-ott egy-egy, kikre a gazda oda se néz; éljenek meg úgy, ahogy tudnak.

Hasonlat nélkül szólva: úgy áll a dolog, hogy a kath. hívek felett az ugynevezett „egyházi fejedelmek” annyi őrszemmel vigyáztatnak, a mennyivel akarnak, a nélkül, hogy a nép akaratától függenének vagy arra anyagi terhet

rónának; a reformátusok ellenben néhol olyan nagy számmal laknak egy-egy helyen, hogy egy-két lelkész számban se győzi tartani őket; néhol pedig olyan kevesen vannak, hogy nem bírják száraz kenyeren sem eltartani a lelkipásztort, ki akár nagy, akár kis egyházközségben csak a nép kegyére és kenyérére van utalva.

Innét van, hogy a kath. egyház hova tovább, annál inkább erősbül, a protestáns pedig lassankint gyengül. Az ultramontán-klerikális irány tért foglal s most már a reverszálisok által a jó magyar családok ivadékait is elhódítja.

Mondjunk példát. Szatmárnémetiben a püspök mellett 12 kanonok, 13 jezsuita atya, 95 apáca, mizerikordiánus zárda, theologiai szeminárium, gymnasium, tanítóképezde és ezekben mennyi pap tanár van, kiknek dolgába nem avatkozik bele ottan senki, mert nem kérnek fizetést a néptől, sőt lekötöleznek sokakat a káptalan kölcsön pénzével; ellenben a református lelkészek felől ott is, másutt is, mindenütt tudja a hallgatók apraja, nagyja, hogy közvetve vagy közvetlenül, de ők fizetik. A hol kibírják a fizetést, ott még nincs baj; de legtöbb helyen már nagy baj van, mert sok egyéb más terhek mellett, nagyon érzik az úgynevezett papbér súlyát.

Vajjon közönyös-e ez az államra nézve? Nem lehet. Mert a tősgyökeres magyar faj, meg az alkotmányos jogok védelmében a haza iránt sok érdemet szerzett egyház hívei fogyatkoznak meg-majd miatta.

✠ TÁRCZA. ✠

Életpálya választás.

Nyílt levél Szőke Kálmánhoz.

Egy *érett* ifjúval, ki az életpálya választás küszöbén áll, érdemes komoly szót váltani, ha útbiztosító tanácsot kér.

Gyermek-szobából indul ki a társadalmi élet s az ifjúságé a jövő. E leendő társadalmi élet, e jövő érdekében, nem lehet eléggé latba vetni az érett kor legjobb, leszűrődött elveit, tapasztalatát, hogy az ifjúság játszi képzelme, varázsló kaprázata, lásson valót és igaz állandóságot.

Ezekből kifolyólag állok veled szóba e nyílt úton, kedves Kálmánom és először is köszönöm hozzád való bizalmadat. Tanácsot kérsz. Ezt nagyon jó jelnek tekintem nálad, midőn — fájdalom — a legtöbb ifjú a te korodban, már tanácsokat *adni* érzi magát hivatva s midőn saját szíve lengő indulatainak sem ura, otthon érezné magát a miniszteri bársonyszékben is.

A kora érettség, a dolgok természete szerint, csak fergesedés útján áll be. Te csak kérj tanácsot és kövesd a jók tanácsát, mert a tudás és erkölcsi elvek iránytűje legjobb vezér az élet hullámain.

Szép tőled, hogy „a kedves alma mater” képe hálás érzelmekre hangol, „a mely sokszor érdemtlenül anyagilag is annyi kedvezménnyel halmozott el s tudod, hogy azt nem találod fel többé.” E sorok lelevelében egy érett ifjú meggondoltságára mutatnak s látni engedik, hogy a hallott tudomány-magvak nem hullottak nálad útszélre, vagy tövis közé.

A tudás magvából készül az örök élet tápláléka, mely az istenek asztalára méltó. S az is fájdalom, hogy nem minden ifjú szerzi meg ama táplálékot s így aztán az érettségi bizonyítvánnyal zsebében nagy örömmel röppen ki az alma mater karjai közül, a világ szabad mezejére . . . élni . . . élni! . . . és úrnak lenni mindenek felett! . . . mint éneklé Madách.

Azt sem tartom felette nagy hibának, ha jövő életpályáról elmélkedve, az anyagi oldalt sem feledelek ki. Hiszen már a régiek megmondták: kenyér nélkül Herkules is meghal.

De — tudja isten — úgy veszem észre, a mai *érett* ifjúság talán kellelén is túl és hamar gondol a jövő kenyérére s az életpályákat, pénzértékre változtatva, tekinti csupán, vagy legfőképpen. Hiszen éppen Debreczenben, harmadéve, 8 joghallgató, nyílt lap útján jelentette ki, hogy hajlandók a theológiára átlépni, ha legalább 800 frtos parókhiát biztosítanak nekik.

Lásd, édes Kálmánom, a mi időnkben nem voltak

A kath. klérus hazafiságát hirdeti ugyan a klerikális irányú sajtó ezer nyelve unos-untiglan; mi is elismerjük, hogy vannak köztük jó hazafiak: de kétségtelen egy felől, hogy mindannyian a külföldön élő pápától függnek, kinek érdeke egészen más, mint a hazáé; másfelől bizonyos, hogy a gör. kath. egyházzal való uniónál fogva, a külföld felé kacsintgató nemzetiségek erejét fogják a reverszálisok utján is nevelni.

Példát mondok rá. A gyermekek vallásáról szóló új törvény elrendeli, hogy a hol a házasfelek előre egyességet kötnek, az lesz érvényes; a hol nem kötnek, ott az eddigi törvény szerint követik a gyermekek szülei vallását. Igen, de a kath. püspöki konferenzia legközelebb úgy intézkedett, hogy ragaszkodik az *unióból* folyó egyességhez, mely szerint a róm. és gör. katolikusok közt létre jövő házasságok nem tekintetnek *vegyeseknek* s így minden gyermek az apa vallását követi. Ennélfogva, ha egy magyar római katolikus leány férjhez megy egy oláhhoz vagy oroszhoz; hiába kér és nyer tőle reverszalist, nem lesz szabad neki magyar gyermekeket nevelni; ellenben a református magyar, akár férfi akár nő, ha reverszalist ad oláh vagy orosz jegyesének: lemondott szülői jogáról, s kénytelen lesz oláhokká vagy oroszokká tenni gyermekeit, kiket aztán a magyarságra nézve elveszítetteknek tekinthet.

Ugyancsak a nevezett püspöki értekezlet elhatározta, hogy a gör. és róm. katolikus egyház hiveire nézve az *áttérésekről* intézkedő

törvény nem érvényes. Egyik vallásról a másikra áttérni nem lehet, mert az a két vallás tulajdonképpen egy.

Kérdésbe tehetnők, hogy ha egy a két vallás, miért kell mindeniknek külön szervezet, külön istentiszteleti nyelv s az állami és községi iskolában külön vallás-oktató? De nem tesszük. Csak arra mutatunk rá, hogy a magyarság ezzel is kárt vall. Mert ha pl. egy oláh ember magyarrá akar lenni, nem térhet át a róm. kath. egyházba, hol magyarnak mondhatná magát és mások is annak tartanak; hanem előbb reformátussá kell lennie s úgy léphet át az „egyedül idvezítő“-nek tartott vallásra.

Igaz, hogy megmaradhatna nálunk is. Hanem hát fél az *egyházi adótól*, meg az örökké tartó kárhozattól. Ez az oka a reverszálisok szaporodásának is. Arról, úgy látszik, nem tehetünk, hogy a ki a kereszt imádatát megszokta, a nélkül már nem érzi magát jó keresztyénnek, mert a gyermekkori emlékek, rokoni összeköttetések, meg a kultusz formák iránti vonzalom, az áttért ember szívében is megmaradnak, mint az átültetett fa hajsza gyökerei. Azonban arra nemcsak lehetne, hanem kellene is módot találni, hogy leendő ivadékait ne kötelezze le más nemzetiség számára a magyar a vallás czime alatt.

Egyszerű volna annak a módja. Mihelyt nem volna a protestánsokon olyan súlyos egyházi adó teher; mihelyt nem volnának olyan földhöz ragadt szegények a kis egyházakban lakó lelkipásztorok, a nagyobbakban pedig lennének elegendő számmal, hogy a cura pas-

még ily praktikusak az érett ifjak. Megkérdeheted édes apádtól, hogy mi nem nagyon tervezgettünk a jövő életpályák pénzügyi oldaláról. Vettük nemes értelemben a költő intelmét:

Minden órának leszakaszd virágát,
A jövőnek sivatag homályát
Bízd az istenség vezető kezére
S élj az idővel!

Lehet, hogy hiba volt tőlünk, de hidd el, — legalább én sohasem hallottam legkitünőbb tanulóársaimtól, barátaimtól sem, hogy a leendő kevés jövedelem aggasztotta volna, vagy egyáltalán azután indult volna, jövő foglalkozását illetően.

De legyen igaza a mai ifjúságnak! Ki kárhoznatná érte, ha élni akar s arra is gondol már elég korán, hogy a megélhetéshez kenyér is kell. Csak aztán el ne feledjétek az örökigaz intelmét: nem *csak* kenyérrel él az ember! Mert ez a *csak* igen sok szép reményt füstté oszlatott már, midőn a meggázolt erkölcsi érzet a gyalázatban vagy öngyilkosságban vett magának végső fájdalmas elégtételt.

Most már bölcselkedjünk, kissé kedves Kálmánom. Egy *érett* itjával, lehet is, kell is, *okosan* beszélni, midőn életpályát akar választani. Azonban ne félj, nem vagyok német professzor, hogy méltóságos, titokzatos ködbe-

burkolt elmélettel füstölögjek s így riasszalak el a filozófálástól. Megérthetsz, ha akarsz, ha *figyelsz*; mert *ennyi* szükséges a filozófáláshoz.

Tehát életpályát kell választanod.

„Előttem a küzdés, előttem a pálya“ — mondja a mily szépen, oly igazán Arany.

Minden életpálya küzdelemre hív, küzdelemre vár.

„Munka, tett az élet!“ — figyelmeztet Petőfi játszi — komoly versében.

Ilyen felírások olvashatók az élet útjának mutatófáin.

Ezt védj szívedbe először. Azért pedig, mert sok ifjú ember az életpálya választásánál, munkakerülő pályák után les. A melyik könnyebb és — jövedelmezőbb.

És aztán ez az első és legnagyobb tévesztés.

Mert erő van bennünk, kedves Kálmánom. Tesztünkben, lelkünkben, egyaránt. Természetünk szerint, isten törvénye szerint, a testi izmok, idegek, csontok, folytonos tevékenységre hivatvák. Csak így maradhatuk épen és így fejlődhetnek izmaink. A testi szervezet rendes működése: erő és egészség. A legbölcsőbb és igazi okos embernek, hogy testök öszhangzatos működését fenntartsák, öszhangzatosan foglalkoztatták a testet. E téren előállanak az angolok, — iskolában és az életben, — kik bármely tudományos és művészi pályán nem szégyellik a testi munkát, foglalkozást. A

toralist gyakorolhatnák: mindjárt másképpen menne a dolog.

Ha a kath. klérus elővette a negyvenes években használt eszközöket: a vegyes házások kárhóztatását, a reverszálisok követelését, az egyházi áldás megtagadását, a protestánsok elleni hajszát: vegye elő a magyar nemzet a negyvenes évek szabad szellemét, valósítsa meg a teljes vallásegyenlőséget és viszonzóságot; törvény van rá, csak alkalmazni kell.

A reverszálisok egyfelől azért szaporodnak, mert a protestáns jegyes úgy gondolja, hogy legalább gyermekeit megmenti a nagy egyházi tehertől, másfelől mert érdekházasságoknál az engedékenység előnyösebb, aztán meg azt se akarja a protestáns fél, hogy házastársa őt elfogultnak tartsa. Minden okot természetesen nem lehet előszámlálni, sem megszüntetni. De az országos törvényeknek érvényt szerezni s a protestáns nép és lelkészei nyomott helyzetén segíteni igenis lehet és hazafias sürgős feladat.

Legyünk egyelőre jó reményben. A dotációcskás törvényjavaslat öszre előkerül, ha a kath. autonomia háborgó szele el nem sodorja, mint őszi rózsát a vihar dühe. *Gergely Károly.*

TANÜGY.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban.

(Folytatás.)

Ime, egyetlen magyarzatban mennyi pontatlanság tapasztalható Simonyinál is csak azért, mert a határozó

szerepét szem elől téveszti s mert az ad hoc jelentés süppedékes talaján épít.

Epen ilyen az a jegyzete is, melyet a *-ben* ragos okhatározó után illeszt be könyvébe (155. lap):

„Néha az *-n* ragos állapothatározóban is *ok* van kifejezve, különösen az öröm, bosszankodás és félelem oka. P. Örvendek látásodon stb.“ — „Van olyan különös eset is, hogy az *okot* véghatározóval fejezzük ki.“

Hogy ezek a jegyzetek mennyire nem állják meg a helyet, mutatja a negyedik javított kiadás, a melyből már hiányzanak, s a melynek határozó rendszere legvilágosabb, legegyszerűbb is; használt neki a megnyírbálás, a mi a nyelvtan többi részeiről épen nem mondható. Ezen a kiadáson határozottan meglátszik a Dóczi Imre görög nyelvtanának hatása; de a határozó rendszert — talán hogy magához hűtelennek ne lássék — csak félig vette át. Pedig az ingadozás úgyis meglátszik Simonyin; előbbi álláspontjának teljes feladásával s a Dóczi rendszerének egész átvételével csak régi elmélete ingott volna meg, régi tekintélye nem, sőt a jobbnak, a jónak elismerése csak gyarapította volna azt Király Pálnak és másoknak dacára is.

De a határozatlanság jellemzi Simonyit. Második osztálybeli Kis magyar nyelvtanában pl. a körülményhatározókról szólván, ezeket mondja: „Legnehezebb a körülményhatározók helyes megértése. Először azért, mert itt legtöbbször fordul elő a képes beszéd. A körülményhatározók többnyire gondolati dolgokat fejeznek ki és mégis gyakran helyhatározó ragokkal vannak megjelölve; ha például azt mondjuk valakiről, hogy *nyomorban él*, a *-ben* raggal mondjuk, mintha a nyomort valami helynek tartanók, a melyben valaki él. Másodsor azért nehéz a körülményhatározók megértése, mert ugyanazt az egy gondolatot különféle képes beszéddel is szoktuk kifejezni. Például: Perseus megemlékezett anyjáról, ezt így is mondhatjuk: Perseus az anyjára emlékezett; Perseus bízott az istenek segítségében, ezt úgy is ki lehet fejezni, hogy: az istenek segítségére bízta ügyét.“

Ez először is elijesztése a tanulónak, a mivel sokkal nehezebbé teszi a tanítást; mert ha a gyermek már eleve

kik elég belátók, hogy egészségüket megbecsüljék s oly pályákat keresnek *leginkább*, melyek a testi működést lehetővé teszik s szabad mozgást engednek.

Nincs is szebb látvány, még látványnak is, mint egy erőtől, egészségtől megedzett emberi test. Pál apostol is azt mondja, hogy az ember teste a szent lélek temploma. Az ily ember nyugodt, vidám derűje, önbizalma, — a testi szervek *egészségének*, öszhangzatos működésének boldog eredménye. Mily kincse ez az életnek! S mily árt megér az ily eredmény!

S az ár? . . . A testi munkáság, okos, értelmes munkáság, midőn a művelt ember szellemét önti át a holt anyagba. Az izmok rendszeres foglalkozása gyorsítja a vérkeringést, tágítja a tüdőt, elősegíti az anyagok elválasztását; a tápláló parányok beáramlása, szervi vegyülése folytonos és gyors, mint egy szabályosan működő gép egybevágo kerekerei.

Ez az egészség, ez az erő, ez a vidámság, ez a remény, a bizalom, és — fundamentom a lelki élet isteni gyönyöreihez.

Bármely pályán fogsz, élni kedves Kálmánom, szeresd, becsüld, gyakorold az értelmes testi munkát. Ne kövesd, sőt sajnáld azon embereket, kik úri mivoltukat tétlenségben mutogatják, vagy cifra mulatóhelyek bűzhődt légkörében fecsérlik a drága vért s szereznek számanélküli nyavalyát és idegességet.

A testi munka magával hozza önként a lelki erők kifejtését. Friss huzalon játszva rohan a villam-erő, áthatva annak minden porcikáját, — míg az elhasznált drót sutba kerül, mint hasznavehetetlen. Az ép test idegei, mint friss huzalok, a gondolkodásnak, érzelmeknek áramait harmonikusan továbbítják az agy duczaiba s alkotnak *való* képzeteket, tiszta felfogást.

„Tükör által látunk“ — mondja az apostol igazán. Érzékeink, mint megannyi tükördarabok; mutatják a rajtunk kívül levő világot s minél többet gondolkodunk, szemlélődünk, annál inkább gyűjtjük lelkünk titkos rejtekébe a külvilág tárgyait; raktározzuk mintegy a lelki kincseket, igaz örömeiket. A szem színeket és alakokat gyűjt s mint villanyerő az üveglapra szórt porondot, úgy rendezi lelkünk a látottakat s képesíti a szín- és alak-harmonia, mint világtörvény felfogására. A fül hanghullámokat közvetít s ez is gyakorlat útján az egek dalcsarnokába vezet. Így az illat, az ízek, a külalak lágy, sima, bársonyos fénye, mind egygyé olvadva, a fegyelmezett tudatban, lelki világunk erejét, derűjét növelik, — szóval boldogítanak.

Ez az élet, a való élet, kedves Kálmánom. Ilyen élet volt Eötvös ideálja, midőn így elmélkedik: „A sima utak, melyeken kevés fáradsággal messze juthatunk s azon javak, melyek után az emberek többsége leginkább vágyódik, legyenek másoké. Nekem, oh Minden-

azzal a biztos tudattal fog a tanulásba, hogy a mi következik, igen nehéz lesz, bizony sokkal nehezebb is lesz neki, mint különben lett volna. A tanításban igen fontos szerepe van az érdekkeltetésnek; az elijesztés, a nehézségre való figyelmeztetés pedig érdeklődést kelteni a növendékben soha sem fog. A nehézség okául felhozott második körülményben pedig határozott fogalomzavar van. Az ugyanis nem áll, hogy ugyanazt az egy gondolatot különféle képes beszéddel is kifejezhetjük. A például felhozott két mondat elsejében az van mondva, hogy Perseus cselekvésének megindulása az anyjáról történt, a másikban pedig az, hogy cselekvése anyján ért véget két különböző gondolat ez, ha pszichológiailag elemezzük is, csak felületesen vizsgálva látszik egynek.

Ez a határozatlanság, kifejezésbeli pontatlanság, a definiáltnak pongyolasága s az ezekből származó ingadozás, sokszor következtetlenség nagy hátrányára van Simonyi könyveinek, az iskolában való használhatóságának.

Kalmár Elek a Simonyi tanítványa. Rendszeres nyelvtana még nem jelent meg, határozó rendszerét a második osztály számára készített, módszeresen feldolgozott könyvéből tekinthetjük át.

Hogy a Simonyi rendszer e milyen ingtag és következtetlenség, semmi sem bizonyítja jobban, mint a Kalmár könyve, aki a mester nyomán halad ugyan, a mennyiben szintén a jelentést veszi az osztályozás alapjául, hanem levonja abból a következményeket is és olyan osztályozást állít fel, mely a határozó fogalmával semmiképpen sem egyeztethető össze. Egy tekintet az ő osztályaira meggyőző erről. A következő öt főosztályt különbözteti meg: helyhatározó, időhatározó, gondolt helyhatározó, *alanyi* határozók, *állítmányi* határozók.

Simonyi és minden határozós nyelvtan abból indul ki, hogy minden határozó viszonyt a helyviszonyokkal fejezünk ki képlegesen; tehát minden határozó, ami nem helyhatározó, gondolt helyhatározó. Ez az egyik logikai botlás és következtetlenség. Továbbá abban is megegyezik minden határozós nyelvtan — legalább hallgatag, — hogy minden határozó a cselekvés

körülményeit határozza meg; de mert Simonyi azt tanítja, hogy vannak állapothatározók s ezek a módhatározóktól abban különböznek, hogy nem a cselekvés, hanem az alany vagy a tárgy állapotát jelölik: Kalmár egész következtetesen elkülöníti egymástól az alanyi és állítmányi határozókat, amazok alá sorolván az állapot, eredet és vég-, emezek alá a mód-, ok és célhatározókat.

Ez a megkülönböztetés a legnagyobb mértékben szemléltetővé teszi azokat a következtetlenségeket, a melyek a jelentésben alapuló osztályozásból szükségképpen folynak s a minnek oka a határozó lényegének igazi fel nem ismerése. Mert, ha az alanyi és állítmányi határozók megkülönböztetése jogosult volna, akkor először is nem lenne a határozóknak egységes alapja, külön kellene választani az alanyra, külön az állítmányra vonatkozó határozókat s így elvetni az eddigi egységes alapot, még akkor is, ha minden határozót az alany és állítmány köré sorakoztatnánk. De Kalmár ezt sem teszi. Bizonytalanságban hagy az iránt, hogy hát a helyhatározók, időhatározók és gondolt helyhatározók melyik mondatrész meghatározására szolgálnak, az alanyra-e, vagy az állítmányra? Ebből a meghatározásból: „A helyhatározóval a cselekvésnek és az alanynak vagy tárgynak ugyanegy időben elfoglalt helyét felyezzük ki, az következnek, hogy e határozó az alanyra is, az állítmányra is tartozik. — Innen pedig következtetesen csak az az osztályozás volna felállítható, hogy a határozók háromfélék: vannak olyanok, melyek az alanyt és állítmányt együtt, melyek csak az alanyt, s olyanok, melyek csak az állítmányt határozzák meg. Ez következtetes volna, de nem lenne igaz, épen úgy, amint a Kalmár osztályozásának sincs semmi logikus alapja. Az ő osztályai nem zárják ki egymást, mert pl. az időhatározó egyszersmind állítmányi határozó is, az alanyi, állítmányi és időhatározók egyszersmind mindannyian gondolt helyhatározók. Igaz, hogy ő megszorítja a maga könyvében mindenik osztálynak a körét; de mert az illető osztályneveknek illetően megszorított használat nem szokásos, eljárása se nem jogos, sem a tanítás eredményének kockáztatása nélkül az iskolába be nem

ható, adj rögső ösvényt, de szép kilátással, mely mindig fölfelé vezet s melyen azon meggyőződéssel haladhatok, hogy eltévedni nem fogok.“

Ez a való élet és nem az, midőn csak eszünk, — gazdagon és szegényesen, az egyre megy — iszunk, ruházkodunk, lefekszünk, felkelünk, emberekkel, állatokkal, tárgyakkal cizakodunk és . . . sok, sok bolondságot elkövetünk, míg a halál azt mondja: csitt!!

Úgy szeretném, ha te minél kevesebb bolondságot követnél el s tested, lelked épen maradna, megerősödnék, emberi igaz munkában.

Mert igazán, hasznosan munkálkodni, minden pályán lehet. Ki-kí a neki adatott talentumok szerint. Fő dolog, hogy kit milyen pályára hív benső szózata, kövesse a hívogató szót.

Általában, nagy egészben, kétfelé ágazik a tevékenység életútja.

Egyik ember tenni vágyik, ki a szabadba, a friss levegőre. Ezek a gyakorlati emberek, a szántóvetőtől kezdve a véső és ecset művészeig.

Másik ember önmagába mélyed, szemlélődik, a dolgok és jelenségek kapcsolatát keresi. Ezek az elmélet emberei.

Igy hajt aztán az életfájának kettős törzse számtalan ágakat, vagy a mint Arany mondja:

Kettős uton halad az emberi élet;

Egyik a gyakorlat, másik az elmélet.

Az a boldog ember, az oldhatja meg életfeladatát, a kit kegyes istene helyes utra vezérel, hol gyönyörrel munkálkodhatik. És csak az munkálkodhatik gyönyörrel, ki valódi benső hivatásból szereti pályáját s pályája kötelmeit.

Most már gondolkodjál, kedves Kálmánom és vizsgálj meg magadat: vajjon a gyakorlati vagy szemlélődő hajlam erősebb-e benned? Mert ez elhatározó.

Úgy ismerlek és magad is azt írod, hogy a fűrész és véső nem érdekel s inkább az elmélet embere vagy.

Jól van!

Csak ne feledd a mit mondtam, hogy a tevékenység életszükség az elmélet embereinél is.

Sana mens in corpore sano!

A corpus sanum pedig az okszerű testi munka produktuma. Sohse szegyled neki gyürkőzni, ha leszállsz a katedréről, vagy hivatalból, vagy ítélő székből. A gyalun, vésőn edzett kéz biztosabban fogja a tollat is.

A tárgyak összealkotásában edzett agyvelő biztosabban összpontosítja az elméleti igazságokat. Ellen-súlyozza egyik a másikat s biztosítja a sikert.

És most láss egy pár életpályát pongyolában, négy fal között, paróka nélkül, a mint én megfigyeltem és tapasztaltam.

Andrási Kálmán.

(Folyt. köv.)

vihető. Nagy dresszurával, mint minden mesterséges rendszert, úgy ezt is meg lehet tanítani, mert elvégre is a növendéket hibás fogalmak megtartására ép úgy lehet szoktatni, mint helyesekre. De hogy ezt sem a nyelvtudomány, sem a paedagogia nem köszöni meg, kétségen kívül áll.

Azt be kell ismerni, hogy Kalmár e mesterséges osztályozás keretein belül a minuciózításig menő lelki ismeretességgel és alapossgal igyekszik felfejteni az egyes határozók között levő legfinomabb árnyalatokat is; hogy nincs neki lomtára, a hová a meg nem nevezhető határozókat raktározza; a jelentés alapján mindeniket igyekszik kézzel foghatólag megmagyarázni. Innen érthető, hogy ő különbséget tesz a gondolt helyhatározók és állapot, eredet- és véghatározók közt; mert ez utóbbiakat legszűkebb értelmökben veszi s ami nem szorosán az alany állapotát, eredetét és végét jelenti, azokat a gondolt helyhatározók közzé sorozza. De ez a rendkívüli aprólékosság is csak megnehezíti didaktikai tekintetben könyvének megértését, különösen a második osztálybeli növendék előtt, mert a mesterséges alkotványban nincs meg a szigorú váz, melyhez az egyes mondatrészek, mint a csontra az izmok, hozzá tapadjanak.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

Iskolai értesítők.

A hozzánk beküldött iskolai értesítőket, illetőleg a kérdéses iskoláknak ez értesítőkből kitünő állapotát néhány közleményben öhajtuk ismertetni s e közlemények sorát ezennel megnyitjuk, első sorban saját egyházkerületünk ev. ref. iskoláiról számolván be, melyek közt a debreceni kollégium intézeteit, egyrészt, mert értesítőik legkésőbb jelentek meg; másrészt, mert a debreceni főiskola áll lapunkhoz legközelebb, legutóbbára mutatjuk be.

I. *Mármaros-szigeti ev. ref. liceum* (jogakad. és államilag segélyezett főgymnasium) értesítője. Kiadták: Szöllősy Miklós jogakad. és Dobay Sándor főgymn. igazgatók.

Az intézet gondnokságának élén ott látjuk Tisza Kálmánt, mint főgondnokot, György Endrét, mint felügyelő gondnokot, míg felügyelő gondnok helyettese Héder János, tiszteletb. felügyelő gondnokok: Várady Gábor és Szöllősy Antal. A gondnokság és a meglehetősen nagyszámú kormányzó tanács intézik első sorban a liceum ügyeit. Az értesítő közleményeit Vékony Antal főgymn. tanárnak a nagynevű Szilágyi Istvárról írt emlékbeszéde nyitja meg, melyben röviden, de szerető kézzel rajzolja meg az elhunyt jeles férfiú szellemi képét.

Az értesítő jogakad. része röviden számol be az év fontosabb mozzanatairól, a tanárokról, az előadott tárgyakról, hallgatók létszámáról, vizsgálatokról és pályázatok eredményéről.

Szilágyi István igazgatón kívül elvesztette az intézet Breznay Pált is, a ki 24 évi szolgálat után az országos nyugdíjtörvény alapján lépett nyugdíjba. Utóda Kóródy Sándor, volt beregmezei árvaszéki ülnök, tb. főügyész lett, kit „eloquentiájáért, irodalmi felkentségeért, a gyakorlat tűzpróbáján átment sok tudásáért“ lelkesedve üdvözlő az igazgató s a római nagy költővel azt mondja róla: „Tu Marcellus eris.“

Az intézet még mindig nem nyerhette meg a M.-Sziget város által alapított millenáris jogi tanszék betöltését.

Ennek folytán az egész akadémián mindössze négy

rendes tanár működött, épen fele annak a létszámnak, melyet a jogakadémiák életbelépőfélen levő szervezeti szabályzata megkíván. Ennek következtében állt elő az az abnormis helyzet, hogy az előadások a késő esti órákban is folytak, sőt tulajdonképp a kora reggeli, a késő déli és esti órákra estek. Ez különben részben azzal a körülménnyel is függ össze, a mire az igazgatói jelentés is céloz, hogy t. i. a tanrend összeállítása által módot akarnak nyújtani a hallgatóknak ügyvédi irodái, s más mellék- és önfentartási foglalkozásokra; az igazgatói jelentés ezt úgy írja körül, hogy a tanulók „fentartására és gyakorlati kiképzésére a tanári kar kényelmét is feláldozva alkalmat nyújtunk.“

Hát ezt mi a magunk részéről nem tartjuk helyesnek. A gyakorlati kiképzés ideje nem a jogi tanfolyam 4, illetőleg 3½ éve s ha örvendetes is, hogy szegényebb ifjak mellékkeresetre tehetnek szert: ez csak alárendelt jelentőségű a tulajdonképpeni czéllal, az alapos elméleti kiképzéssel szemben, noha úgy látszik, e téren sikerült a tanári karnak nagyon szép eredményt elérnie, mert az igazgató azt mondja: „a mi ifjaink mindig, mindenütt, **első** a hasonlók között.“ Igazán önérvényes szavak!

Ez eredmény elérése óriási erőfeszítésbe kerülhetett a csekély számú tanári karnak, mert óraszámuk következőleg alakultak átlagosan félénként: Szöllősy Miklós tanított heti 13, V. Krüzselyi Bálint heti 17½, dr. Lányi János heti 14, Kóródy Sándor heti 13 órán. A rendkívüli tanárok közül Darabanth Gusztáv heti 10 órán tanított, a mellett a gymnasiumban vallástant heti 20 órán. A statisztikát dr. Pap Tibor, Sziget polgármestere adta elő. Ehhez járult, hogy a római jogot első fél évben Krüzselyi Bálint, második fél évben Lányi János adta elő. A magyar és osztrák magánjog előadása külön kézből van. Mindezt még a rendkívüli körülmények közt is abnormis helyzetnek kell neveznünk s valóban kívánatos az újonnan akadémizált városi tanszék betöltése.

A joghallgatók száma az év végén 101 volt. Mindenestre nagyon lényeges szám, de nem egészen pontos, a mit az akad. igazgató mond: hogy t. i. a felekezeti akadémiák közt népesség dolgában Debreczen, mint első után mindjárt M.-Sziget következett, holott az eperjesi ág. ev. jogakadémián 149 volt a hallgatók száma, ezenkívül a tanfolyam hallgatása nélkül 8 egyén vizsgázott. Tehát az igazgató úr statiszt. adata csakis a ref. felekezeti intézetekre vonatkozik.

Még azt kell kiemelnünk, hogy 86 vizsgálatból 29 volt engedélyezett, a mi körülbelül 34%-nak felel meg, tehát túlságosan nagy szám, ha az összes vizsgálatoknak több mint harmada nem rendes, hanem tanfolyam hallgatása nélküli s egyéb engedélyezett vizsgálat.

Örvendetes, hogy a 3 pályakérdés közül kettőt sikerrel oldott meg az ifjúság.

A vizsgálatokon mindössze 18.6% bukott; ismétlésre csak 4.6%.

*

A főgymnasiumi igazgató jelentése szintén a kegyelet szavaival emlékezik meg néh. Szilágyi Istvárról; főlemlíti, hogy a közokt. kormány Simon Géza tanárt nevezte ki; kiemeli azt a tanácskozást, mely a fokozott állami segély érdekében a kormánnyal folyik. A bizottság tagjai közt dr. Csiky Lajos egyetemi tanárt is megnevezi, holott dr. Csiky Kálmán töltötte be e tisztelet.

Sajátságos ellenmondást találunk a gymn. igazgató beszéde között, ki — igen helyesen — kikél az iskolák dédelgető, a tanulósg hibáival szemben is elnéző, s így

a számot szaporító eljárása ellen s az iskola jóságát nem a tanulók nagy számában keresi s másrészt Vékony emlékbeszéde között, ki Szilágyi érdemei között éppen ezt az „atyáskodást“ hangsúlyozza, s az ak. igazgató beszéde közt, ki a szigeti jogakadémia létjogát részben a hallgatók nagy számával igazolja.

Mindezt csak megemlítjük, kijelentvén, hogy a magunk részéről a gymn. igazgató szigorúbb felfogásához csatlakozunk.

Az igazgató jelentése után Simon Géza ujonnan választott tanár székfoglaló értekezése következik „Az indicativi praesens imperfectum Plautusnál“ cz. alatt.

A gymn. tanárok heti óraszámára 18--21 között váltakozott; csak az igazgatónak volt 16 órája. Darabanth Gusztáv heti 20 vallásórán kívül még átlag heti 10 órát tanított a jogakadémián, a mi egyszerűen a legnagyobb fokú túlterhelése a tanerőnek.

A beiratkozott tanulók száma volt 395; vizsgálatot tettek 364-en, tehát 8.5% maradt vizsgálatlanul. A vizsgálatot tett magántanulók összes száma 27 volt. A felső négy osztály vizsgálatot tett 205 tanulója közül 100, tehát majdnem fele választotta a görögpótló tárgyakat. A tanulók 31%-a róm. és gör. kath., 16%-a izraelita; 70% városi és megyebeli, 30% más vidéki illetőségű volt.

A tanulók 6.9%-a volt tiszta jeles, 16.4%-a tiszta jó, 50.8%-a elégséges. A többi egy, két és több tárgyból bukott. 17.3% bukott két és több tárgyból.

Mint még mindig, a gymn. igazgató által hangoztatott okszerű szigor daczára is feltűnő jelenséget emeljük ki, hogy az alsó négy osztályba csak 185, a felső négy osztályba pedig 210 tanuló iratkozott be; legnépesebb volt az I. osztály 62, a VIII. oszt. 60 beiratkozott tanulóval; a vizsgálatot tett tanulókat véve a számítás alapjául, határozottan a VIII. osztály volt a legnépesebb 58 vizsgázott tanulóval. Azonban az érettségi hivatalos táblázatban csak 54 tanuló van feltüntetve, t. i. az először érettségizők, kik közül az írásbelit 45 állotta ki; e 45 közül 1 jelesen, 7 jól, 28 egyszerűen érett; 8 javító, 1 ismétlő vizsgára útasított.

A könyvtár vétel útján csakis Fináczy „A magyar iskolázás“ cz. munkájával gyarapodott. A jogakad. könyvtárnak jogi művekkel való gyarapodásáról szó sincs. A természettani szertár egyáltalában nem, a természettanrajzi vétel útján nem gyarapodott. A tornaszertár sem.

Referens.

KÖZÉLETÜNK.

Felvilágosítás a k.-ladányi pályázat ügyében.*

Tiszteletes Técsy József sz.-paniti ref. lelkész úr, oly kirohanást intézett e lap egyik közelebbi számában ellenünk, a melyet szó nélkül hagynunk annyival is inkább nem lehet, mert ideje, hogy valahára ez ügyben, az olvasó közönség is tájékozva legyen.

A panasz az, hogy: a *csak püspökileg aláírt erdélyi minősítvények*el, törvény kívánalmi szerint kiállítottaknak nem tekintettük, s hogy a *k.-tarcsai pályázat* alkalmával, a *bizottság*, a *most tanúsított szigor*t nem alkalmazta.

Hát a két eljárás között, csak az a különbség,

* Szíves készséggel adunk tért e felvilágosításnak, mely a kérdéses vitát minden oldalról megvilágosítja s egyelőre az ügynek pro és contra tárgyalását lapunkban befejeztetnek nyilvánítjuk.

H. szerk.

hogy az első esetenél a bizottság — melynek tagja én nem voltam — az egyházi törvények 8. §-át valószínűleg úgy értelmezte, hogy *az erdélyi kiváltságok joga kiterjed a más egyházkerületek területére is*; míg a másodikkál a fősúlyt arra fektette, hogy a *specziális jogok* „az erdélyi egyházkerületnek csakis belügyi autonóm intézésére vonatkoznak.“ (8. §-a.)

És ha ezzel szemben azt mondaná tiszteletes Técsy úr, hogy *belügyi* eljárás a minősítvény kiállítására is, egyszerűen csak azt felelném, hogy kívül az erdélyi egyházkerület határain, ez a belügyi eljárás, hatásában oly *küülgügyi kérdéssé* változik, a melynek elbírálásánál, miután a konvent útján, ily kiható jog, illetőleg specialitás minket is kötelező voltáról értesítve nem vagyunk, egyedüli mérvadó csakis a 188. §. lehetett. S ha mi hárman, a szavazásnál, t. i. az elnök, az egyik k.-ladányi küldött és én, ezen egyedül mérvadó §. szellemében döntöttünk: tisztességesnek, irodalmi téren megengedhetőnek találja-e tiszteletes Técsy ur, az ily kifejezéseket: „érdek játssza a főszerepet“ a bizottságban s „jogát teljesen önkényüleg és a törvény korlátain kívül gyakorolta?“ Hiszen ez, nemcsak *vágalom*; de egyszerűs mind lázítás is, a magát képzelt jogaiban sértettnék érző gyülekezetben.

Im maga idézi ön az erdélyi „Protestáns Közlöny“ 25-ik számából, hogy: „Igazgató tanácsunk nem tartotta magát illetékesnek más egyházkerület hatóságainak eljárásába beavatkozni, e konkrét ügyben jelen esetben már semmit nem tehet, hanem elvi kérdésképen a konvent elé viszi ez ügyet stb.“

Ha a tiszteletes úr ezt az idézetet nemcsak kiírta, de meg is fontolta volna, bizonyára nem vetett volna papírra oly kifejezéseket, a melyeknek árnyéka nem mi reánk vetődik, hanem írójára.

Minden kételyt kizáró világossággal hirdeti ez az idézet, hogy az „*elvi kérdés*“ felett a konvent még majd csak *ezután* fog döntené s hogy így mi a 188. §. félretevésere magunkat illetékeseknek nem érezhetjük.

De ez nem is egyedül álló eljárás. Én magam is hozhatok fel *két esetet*, a dunamelléki egyházkerületből, melyeknél a csak püspökileg aláírt minősítvényeket hasonlóképp figyelmen kívül hagyták. És még sem csinált lármát senki sem, hanem tisztelettel hajolt meg minden érdekelt a törvényhez ragaszkodó lelkiismeretes meggyőződés eljárása előtt.

A mi pedig azt a megjegyzést illeti, hogy volt már elfogadva egy ily, csak püspökileg aláírt minősítvény a mi egyházkerületünkben is, e megjegyzésre is becsülettel megfelelehetek. Ez a minősítvény a mi esperesünk Szabó János úr minősítvénye volt, a hódmező-vásárhelyi választás alkalmából. De ekkor elhalálozás folytán, üres volt a főgondnoki szék! És mi mégis (Tatár János, Dr. Hajnal István tanácsbíró urak, és én) kifogásoltuk ezt, s azon gondolatban, hogy e hiány talán pótolható, azonnal megtettük a szükséges lépéseket. Tisza Kálmán ó nagyméltósága azonban úgy nyilatkozott, hogy miután a törvény csak a gyűlésbeni helyettesítés ügyében intézkedik, nem tartja magát illetékesnek az aláírásra, sőt ezuttal ezt szükségesnek nem ítéli, miután ez a választás a mi saját egyházkerületünk területén s hozzá még, a békés bánásági egyházmegyében fog történni, a hol magával az esperessel szemben semmi kétely fel nem merülhet.

Nagyon örülök, hogy felhozta a tiszteletes úr ezt az esetet is, miután ebből ön is tisztán láthatja hogy mi a saját esperesünkkel szemben is ugyanazon mértékkel mértünk, mint a k.-ladányi esetenél.

Van még egy dolog, a mit el nem hallgathatok; t. i. a *komádi esetet*, a mely nyilván azt mutatja, hogy Erdélyben a minősítés is eltérő elvek szerint történik. E helyre ugyanis, egy oly Erdélyben *első osztályú lelkészi állásra minősített* ifjú atyánkfia tett próbakisérletet, a ki, mint ez az egyházkerületi gyűlés színe előtt kimutatva lett, első osztályú állásra, kivételt nem ismerő törvényes gyakorlatunk értelmében, ma még nálunk meg nem választható. Megengedem, sőt tudom, hogy az erdélyi egyházkerületben és viszonyok között, az ily minősítés nem törvénytelen; de sérelmessé válik azonnal, ha egy ily *különleges minősítés* alapján az illető más egyházkerület területén akar tért foglalni, és ha esetleg oly egyházba jutna, a melyre a vele együtt végzett s nem kevésbé jeles pályatársak még csak nem is gondolhatnak.

Két különlegessége van ezek szerint Erdélynek a minősítés körül; de a melyek más egyházkerületekben, *ez idő szerint még joghatállyal nem bírván*, el nem fogadhatók. Nem *Szász Domokos* püspök ur személye ellen demonstrált tehát a mi bizottságunk, a kinek mi régibb tisztelői vagyunk Técsy urnál, hanem csak ama törvény előtt hajolt meg, a mely bennünket *feltétlenül* ilyen eljárásra kötelezett. Hol van ebben az *érdek* s hol a *jogbitorlás*?

Szolgáljanak ezek tiszteletes Técsy urnak válaszul s felvilágosításul mindazoknak, kiket ez az ügy érdekel.

Gyoma, 1897. aug. 9.

Garzó Gyula.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Énektár a gymnasiumi V—VIII. osztály számára. Szerkesztette *Sz. Nagy József*, r. ének- és zenetanár. Kiadja a „Sárospataki Irodalmi Kör“ a főiskola költségén. Gymnasiumi könyvtár XXIV. kötet Sárospatak. 1897.

Midőn e lapok nagyon tisztelt szerkesztője a tan-könyvirodalom terén évtizedek óta derekasan működő „Sárospataki Irodalmi Kör“ legújabb kiadványának ismertetését reám bízta: megvallom, kétszeres örömmel siettem megfelelni a kedves megbízásnak.

Aki figyelemmel kísérte, a magyar zene, főképen pedig a prot. ének s az orsz. dalegyesületek történeti fejlődését, az előtt nem ismeretlen, hogy Sz. Nagy József, a losonczy m. kir. állami tanítóképző intézet érdemes zenetanára, sokoldalú zenészi tevékenységével ott volt a magyar zenei élet megteremtésének alapvető munkájában s páratlan szépségű szerzeményeivel megörökíté nevét a hazai műtörténelem lapjain. Ő volt az, ki az ötvenes években Czegléden, majd Nagy-Kőrösön a népszerű dalköltővel, Nyizsnyayval együtt egy lelkes mácenás, Egressy Sámuel támogatás mellett, a vidéki dalárdák szervezése és fejlesztése körül, mint legelső kezdeményező, sikeresen fáradozott. E sorok írója, gyermek-kora legelső éveitől kezdve, mondhatni benne élt ezen a magyar dal s azzal együtt a magyar nemzeti szellem ápolására indult legelső vállalkozások légkörében; mert az a nagykorúsi dalművelő kis csapat, mely Nagy József vezetése mellett, a legelső debreczeni orsz. dalárversenyen közfelfűnést keltett szabatos ének-előadásaival, alkalmasabb helyiség hiányában, az én édes atyám házában tartotta önképzésre célzó összejöveteleit s bár nem tartozik egy könyvismertetés kimért keretei közé, legyen szabad itt hálásan emlékezetbe idéznem azokat

a hatásokat, melyek a fogékony gyermeki lélekbe mélyen bevéődve, később követendő életpályának irányt szabtak.

Szívemből üdvözlöm azért a „Sárospataki Irodalmi Kör“, mely nyilvános pályázaton, mesteri kezeknek gonddal készült becses munkájában megszólaltatta a rég hallgató kitűnő zenepädagógust, kinek lehettek bár tisztelni való okai a visszavonulásra; de előttünk fekvő kötelet azt bizonyítja, hogy a hallgatás neki nem pihenő volt s reményünk lehet, hogy örökbecsű szerzeményeinek gazdag gyűjteményét minél előbb a magyar zenevilág közkincsévé fogja tenni.

De lássuk most magát az „Énektár“ közelebről!

A csaknem 200 oldalra terjedő kötet *Első* nagyobbik részében 42 vegyes tartalmu kardalt tartalmaz felerészben *vegyes*, felerészben pedig *férfikari* átiratban. A *második rész*, hasonlóképen kétféle kidolgozásban, zsol-tárok és dicséretet válogatott dallamait nyújtja, számszerint negyvenet. Már beosztásából is látható, hogy a Nagy József könyve, ez a minden ízében kálvinista énekgyűjtemény, nemcsak a Zsaskowszky és Bartalustféle régebbi kargyűjtemények mellett tesz számot; de haladást jelez, szemben az utóbbi évek hasonirányú kiadványaival is, melyek körül különösebben *Harrach József* dr., az orsz. magy. kir. zeneakadémia agilis tanára, az Emke megbízásából pedig *Deák Gerő*, szászvárosi collégiumi tanár fejtettek ki elismerésre méltó buzgalmat. („*Magyar Arion*“ 1—2 köt. „*Arany Lant*“ 1—3 füzet. Az *Emke 3 és 4 szolamú Daloskönyve*.)

A mi a gyűjtemény egyes műdarabjait illeti, bár az egyes darabok nagyobbára régi ismerősök, ez mit sem von le a kötet értékéből; s az anyag kiválasztása, átdolgozása és elrendezése mindenütt elárulja a szerkesztőnek úgy a magyar, mint az egyetemes quartett-irodalomban való alapos tájékozottságát, melylyel gyűjteményét akként állítja össze, hogy abban a karvezető tanár gazdag választékú énekkészletet talál az iskolai, egyházi és társadalmi élet kiválóbb alkalmaira. A könyvnek speciális értékét magának Nagy Józsefnek saját szerzeményű dalai és átiratai képezik, melyek valóságos gyöngyei a kar-irodalomnak. Hogy többet ne említsek: a *Honfi-dal* (vegyes kar) és a *Népdal egyveleg* (férfi kar), melyek közül az előbbi már rég megtette országos körútját a legtöbb alsó és felsőbb iskolában, — bravouros átiratok. Már a Függelékül közölt kettős kar (Ima és dal a hazáért), melyben a női kar Choral-mértékével a férfi kar $\frac{3}{4}$ -es beosztása kissé szokatlan és természetellenes, inkább csak mint zenészi kuriozum érdemel figyelmet. Van a gyűjteményben még egy pár szám: a *Májusi dal*, a *Turista induló*. Ezek úgy dallamfűzés, mint összhangosítás tekintetében kifogástalanok, sőt érdekesek; plane a „Ringass-rengess!“ kezdetű hangulatos sajkadal, mint ilyen, remek! De — nem tehetek róla — én ezeket a bájos apróságokat nem tarthatom a Szotyori Nagy József törvényes szellemi szülöttjeinek; sőt kimondom, hogy a magam részéről a magyar zenészet szempontjából halálos véteknek tartom, mikor főképen a magyar zene szolgálatában megöszült érdemes szerzőnk kozmopolita Múzsával lép áldatlan frigyre s nem folytathat el szívében bizonyos fájó érzést, látva, hogy a *Búvirágok* és *Visszaemlékezés*-sel, melyeknél magyarabb s a honfibanatot igazabban kifejező zenét még nem írtak, egy azon dallam-érből különben igen ékes és tetszetős, de semmiképen nem magyar $\frac{6}{8}$ -os rythmusok fakadnak.

Bocsánat ezért a kis feljajdulásért, melylyel csak azt akartam demonstrálni, hogy én a Nagy József zene-írói működését igen nagyra becsülöm s az ő teremtő

lelkét *osztatlanul* szeretném megtartani a magyar géniusz számára.

Visszatérve szorosabb értelemben vett tárgyamhoz, a szóban forgó kargyűjtemény különös érdeműl kell kiemelnem, hogy a szerkesztő, mint gyakorlati tanfőúr, kinek hosszas pályáján volt alkalmá kiismerni az iskolai énekkarok sajátos viszonyait, nagy figyelemmel volt művében az ifjú énekesek korlátolt hangterjedelmére. Így a Vegyeskari átiratokban a Szoprán — igen helyesen — ritkán lépi túl a kétvonásos *e-t*; csak kivételes esetben halad *fisz*-ig. A férfikarokban alkalmazott legmagasabb hang *asz-a*, a legmélyebb *G*. Csupán néhány egyh. ének-dallam transzponálását tartottam volna helyénvalónak. A Szotyori Nagy Károly-féle, helyel-közzel a szigorubb énekkari tételnek megfelelő módosítással átvett vegyeskari átiratok közül a XXXIII. Zsolt., továbbá az Erdélyi énk. 30. sz. dallama kissé magasan járnak; viszont a férfikarok közül a XXXV. LXXX. LXXXIV. és CXXXVIII. zsoltárokban a folyton alant mozgó Basszusok szerepe fárasztó s az összhangosítás sajátos szépségei, melyekben N. J. oly klasszikus egyszerűséggel, s mégis meglepő hatásokkal dolgozik, — fél — vagy egészhangnyi transzponálás mellett sokkal jobban érvényesültek volna. Aránylag eléggé alant mozog a CXXXVII. zsolt. is; de ez épen így fejezi ki igazán jellemzően úgy az eredeti zsoltár-szöveg, (kesergés a babyloni vízeknél) mint az itt közölt temetési közének alaphangulatát.

Sz. Nagy József azonban nemcsak rutinirt karvezető, széles látókörű pedagógus, de egyszersmint a magyar zenei rythmusnak, nemzeti zenénk jellemző sajátosságainak alapos ismerője, s ritka képzettségű theoretikus is, ki, ha gyakorlati hasznát látja, egy-két tollvonással rendkívül érdekes kritikát gyakorol nemcsak a sorok írójának szerényebb igényű átiratain, melyekből könyvében többet felhasznál, hanem úgy a régebbi, mint a modern magyar zene czéh-beli mestereinek, Mosonyinak, Erkelnek és Gaál Ferencznek válogatott munkáin is. (Szentelt hantok. Hymusz. Egyveleg. Népdalok.) Mindamelllett egy pár szembetűnőbb harmonizálási vétség kikerülte szerzőnk figyelmét, melyet a legnagyobb jóakarattal szükségesnek véltem a következő kiadások érdekében feljegyezni.

Egy különben is ősi szövegű *Gyászdal* (Lezug az élet „habzaja”) 33. taktusa a Szopr. és Tenor szólamok között (3-ik ütenyrész) bántó harmoniai keresztállást mutat. Mendelsohn általán ismert *Bűcsűjának* 20. taktusában (2—3 ütenyrész) a Tenorban fellépett vezérhangot (*Leitton*) lehetett volna szabályszerűbben a tonikába feloldani. (*h-sz* helyett *h-c.*) Az Ottó-féle *Esti dal* 6—7 ütenyében tiltott oktáv-menet csúszott be épen a szélső szólamok között, (*esz-esz*) amit könnyen ki lehetett volna kerülni vagy úgy, hogy a C. taktus utolsó ütenyrészében az *Esz-dur* accordot quart-sext alakban alkalmazzuk, vagy pedig a következő üteny kezdő accordját a *B* dominant septaccordot alapállásában léptetjük fel.

Még csak egy apasági kérdésben kell helyreigazító megjegyzést tennem; s teszem ezt annyival nagyobb készséggel, miután érzem, hogy a tévedés oka első sorban én vagyok. A 16. sz. a. (28. lapon) közölt Népdalok közül csak a második a Szentirmay Elemér szerzeménye; az első („Sötét felhő szárnyán közeleg...”) egyike azon gazdátlanul támadó dalocskáknak, melyeket ismernek, dalolnak itt is, amott is, a nélkül, hogy bizonyosat lehetne tudni eredetükről. Magam is, mint átiró, tévedésből közöttem gyűjteményemben a Szentirmay neve alatt, ki épen maga tiltakozott hozzám intézett

levelében a szerzőség ellen. Szolgáljon ez tudomásul a 2. kiadásnál.

Kár, hogy a sajtóhibákból különben is kijutott könyvünknek. Igaz, hogy egy vidéki nyomdától (még ha a pataki collégiumé is az,) melynek a hangjegynyomás igen kevésbé tartozhat üzleti munkakörébe, nem kívánhatjuk, hogy erre a szakra külön zeneértő személyzetet tartson, s már magában véve is elég szép, hogy a pataki főiskola nyomdája egy ilyen aránylag nagyobb munkát — tegyük hozzá — eléggé tetszetős külsejű kottabetűkkel, szemet nem fárasztó, könnyen áttekinthető beosztás mellett képes kiállítani: de az is bizonyos, hogy ennyi sajtóhibával, melyek mellett nem kevésbé zavarólag hat az ütenyeknek nemi igen szokásos gyakori megszakítása, — csak félig érhető el a cél, mely a szerkesztő előtt lebeghetett: kiküszöbölni az iskolai énekkar-vezetés hagyományos átkát, az egyes szólamoknak időrabló másoltatását, mely leggondosabb felügyelet mellett is többnyire tele szokott lenni hibával. Még legpraktikusabb lett volna, mint a német és francia kiadványoknál, s ujabban nálunk is Lampel-czég kiadásában megjelent iskolai kargyűjteményekben látható, — a partitúra mellett külön *szólamkiadását* is adni. Ez természetesen fokozta volna a kiadás költségeit, de ily módon, kivált *külön* fűzetben adva a gymnasiális osztályokból (I—VIII.) alakítható vegyeskar anyagát, s ismét külön a felsőbb osztályok (VI—VIII) férfikarát: a mellett, hogy minden dalkari tag csak a saját szükségletét szerzi meg, mégis nagyobb lett volna a fogyasztás és könnyebb a fűzetek kezelése. Hiába, iskolai énekkarainkban még mindig kevés az önálló kottaolvasási készség, a partitúraolvasás a legtöbb helyen még igen nehézkesen megy, s ez irányban táplált kegyes óhajainkat majd szerencsésebb viszonyok között, fejlettebb anyaggal dolgozó későbbi kor lesz hivatta betölteni. S hogy ezen óhajtott idő felé ha nem is valami lázas gyorsasággal, de mindenesetre egész biztonsággal közeledünk, annak legvilágosabb bizonyítéka az a jóakarattal érdeklődés, melyet autonom prot. felekezeti iskoláink vezetői mutatnak a rendszeres énektanítás pedagógiai fontosságát felismerve s neki méltó helyet juttattak a középiskolák tantervében, nem különben a m. kir. tanügyi kormányzat azon nagyfontosságú intézkedése, mellyel középiskolai énektanítással foglalkozóknak az orsz. zeneakadémián időközönként tartandó vizsgálatok által alkalmat kíván nyújtani alaposabb szakképzés s ezzel együtt a törvényes képesítés megszerzésére.

Azon kálvinista gymnasiumokban pedig, melyek az énektanítás, s közelebbről az összhangzatos éneklés érdekében eddig keveset, vagy épen semmit nem tettek, szolgáljon ösztönzésül és eszközül a mulasztások pótlására a Sz. Nagy József könyve, mely ügyes karvezető kezében mostani alakjában is egészen használható kézikönyvnek fog bizonyolni.

A legjobb lélekkel ajánlhatom énektanítással foglalkozó kartársaim figyelmébe.

Varga József.

„A katolikus országos autonomiáról.” Irta Csorba Ferencz. Csorba Ferencz tudvalevőleg most a vallás és közokt. miniszterium egyik magasabb rangú hivatalnok. Hét évvel ezelőtt irt egy tanulmányt a r. kath. autonomiáról, mely annak idején a „Budapesti Szemlében” jelent meg. Most e tanulmányt ismét közrebocsátotta jeléül annak, hogy e kérdésben most, mikor a r. kath. országos autonomia ügye aktuálissá vált, akkori nézetéhez hű maradt.

A „Magyar Állam“ nem is késik neki menni irván a röpiratról következőket:

„A Csorba-féle röpiratnak új kiadása azt engedi sejteni, hogy a kormány nem a kongresszuson, hanem a liberális sajtóban és a parlamentben veszi fel a harcot a kath. autonómia jogkörének megállapítása ellen és arra egy nagy egyházpolitikai akciót rendez, melyben védelmére tömöríti a Wekerle féle recept szerint a szélsőbalt, a zsidókat, a protestánsokat a szabadkőműveseket, hogy azután újra megmenthessék az államesszmét és győzzenek az ultramontán reakción.

A hangulatsínálásra az első trombitaszót a Csorba Ferencz röpirata képezi, épen azért, annak hamis tétéleit a közel napokban külön vesszük boncoló kés alá, hogy a hamis fogalmaknak becsempészését megakadályozhassuk, mert Csorba Ferencz a leghivebb tanítványa Boncz Ferencznek, ki mindig petitio principiivel, magyarul: elvcsusztatással szokta végezni a rábízott feladatokat.

Természetes, hogy mi is foglalkozni fogunk e röpirattal bővebben és, mint előre látható, más modorban és más eredménnyel, mint a papiros „Magyar Állam“ mely az autonomia ürügye alatt a magyar állam jogainak egy részén ismét konferkálni szeretné az ultramintánizmus javára. Megjelent Lampel Róbertnél Budapesten. A Csorba röpiratának ára 20 kr.

„Haszlinzky Frigyes emlékezete.“ Mayer Endre eperjesi theol. tanárnak *Haszlinzky* az ottani kollégium tudós tanára s európai hírvé botanikusa, *Haszlinzky* Frigyes fölött tartott emlékbeszéde, mely a kollégium ertesítőjében is megjelent, külön füzetben is napvilágot látott. A tanítvány és kartárs szereplő szíve tisztelő ragaszkodása szól hozzánk ez emlékbeszéd minden sorából. Ha elolvassuk, előttünk áll az öreg *Haszlinzky* érdemekben gazdag alakja, egyéniségének minden érdekes és különleges vonásával.

Praeceptor Germaniae. Emlékezés Melanthon Fülöpre születésének negyszázados emlékünnepe alkalmából 1897. február 16. Nevelés-történeti tanulmány. Irta *Stromp* László, pozsonyi ág. ev. theol. ak. tanár. Az 58 oldalnyi értékes tanulmány külön lenyomat a „Protest. Szemle“ idei évfolyamából. Ára 1 korona.

„A hajdúvármegyei tankerületi tanítók Gönczy-egyesületének Évkönyve.“ Szerk. *Csurka* István egyesületi titkár. Megjelent a „Gönczy-Egylet“ „Füllérek“ című vállalatának u. n. zöld borítékos csoportjában, mely nevelésbarátok és művelt családok részére szóló munkákat tartalmaz. Ára 50 fillér. E füzetben olvashatók az egyesült 3 évi története, alapszabályai, választmányának ügy- és tanácskozási rendje, központi bizottságának szervezeti szabályzata, a tagok névsora, kik közül 7 alapító, 256 rendes, 118 pártoló. Végül zárszó és taggyűjtő lap fejezi be a tartalmas kis füzetet.

„A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület 1897. május hó 4—6. napjain Miskolczon tartott tavaszi közgyűlésének jegyzőkönyve.“ Szerk. *Radácsy* György egyházkerületi papi főjegyző.

„A magyarországi ev. ref. egyház egyetemkonventjének jegyzőkönyve Budapest 1897. évi márczius 31. és ápr. hó 1—3. napjain. Kiadta *Tóth* Sámuel konventi jegyző.“

„Az eperjesi ev. gyámintézeti nőegylet alap-

szabályai.“ Irta: *Mayer* Endre theol. tanár. „Versek.“ Irta: *Dombi* Lajos ev. ref. lelk. egyházmegyei tanácsbíró. Megjelentek igen izléses kiállításban, 216 oldalas 25 ívben, Dobai Jánosnál B. Gyulán.

„Az 1848-49-iki Magyar Szabadságharcz Története“ című illusztrált nagy munkából most jelent meg a 86-ik füzet, a melybe Gracza György a világozi fegyverletétel utáni eseményeket mondja el a nála megszokott érdekességgel. A füzet képei ezek: Világosi térképe, a világosi gyásznapi falragasz a világosi fegyverletétel után, a lugosi csata 1849. aug. 15-én, Kossuth Lajos menekülése a hazából.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

55. Hajdu-Böszörmény.

(Folyt.)

42. Benedek Lajos, 1831. aug. 13.—1867. nov. 16-ig. 1799. aug. 18-án született Solton, Benedek Pál notárius és Torma Juliánna szüléktől. Atyja 1806. febr. 26. meghalván, nagyatyja testvérehez, debreczeni lelkész és püspök Benedek Mihályhoz jött Debreczenbe. 1814. subscribált Debreczenben. 1819. augusztusban Késmárkra ment német nyelvtanulás végett. Innen visszajött 1820. áprilisban. 1821-ben könyvtári őr és fél évig az exegétikumokban egyik lector- és zsidó grammatikatanító volt. 1822. márcz.-ban esküdt diák lett. 1822. ápr.-ban Hajdu-Böszörménybe jött rektornak. 1825. ápr.-ban három évi rektorsága után Bécsbe ment, mert külhoni iskolát látogatni meg volt tiltva. 1826. áprilisban Tisza-Lökre ment papnak és ott 2 évig szolgált. 1828. ápr. 24. jött Hajdu-Böszörménybe segéd papul, idevaló lelképásztor és egyházkerületi jegyző Nagy István mellé, kinek Juliánna nevű leányát 1828. ápr. 30., beköszönése után negyed nappal nőül vette. 1831. aug. 13. Nagy István halála után rendes predikátor lett. 1839. márcziusban hajdukerületi táblabíró lett. 1832. márcziusban egyházmegyei jegyző. 1842. áprilisban Pro-Sénior. 1843. augusztusban esperes lett, melyet haláláig viselt. 1867. nov. 16. meghalt. Hogy mily kedves nagyérdemű lelképásztor és esperese volt Hajdu-Böszörménynek, megtetszik csak abból is, hogy az egyház a maga költségén temettette el, mely 287 frt 37 krt tesz. Nagytudományú, pontos és rendszerető ember volt.
43. Sipos Károly interimális, 1843. június 1.—1846. május 2-ig. 1821-ben született H-Böszörményben idevaló városi jegyző Sipos István és Komáromi Zsuzsánna szüleitől. Debreczenben a hittani pályát elvégezvén, Szatmár-Németibe ment rektornak, hol két évig volt. Onnan szemei gyógyíttatása végett hazajöven,

- Decsi Borbély János esperes halála után itt volt időközi lelkész. Innen Becs-Milotára ment papnak.
44. Ember József, interimális 1843. Junius 1—1846.
Hadházi predikátor Ember József fia. Miután itt végezte az időközi lelkészetet, innen Debreczenbe ment segédlelkésznek, Debreczenből Álmosdra ment lelkésznek. Neje Kátai leány volt Debreczenből. Ez a Kátai a nagy Hortobágyon volt csapláros, azután gazdagságra tevén szert posta mester volt Debreczenben. Ez a Kátai az, kiről Kuthy Lajos a Hazai Rejtelmek című regényében emlékezik. Ennek a Kátainak igazi neve Kathi és ide H.-Böszörménybe való volt. Az ide való Kathiak legalább azt állítják.
45. Pápay Imre, 1846. máj. 2—1882. máj. 17-ig.
1819. decz. 16. született Sellyén Baranya megyében Pápay Benjámintól. Előbb selyei később terehegyi lelkész és Szegedi Rákhel szüleitől. Előbb Csurgón tanult.
1835. nov. Debreczenben subscribált. Itt végezvén tanulmányait, esküdt felügyelő korában H.-Nánáson lett iskola igazgató, két évig.
1845. tavaszán a hajdu-böszörményi ref. egyházba hivatott meg lelkészül. Mielőtt elfoglalta volna lelkészi hivatalát, Berlinbe ment akadémiaira tudománya öregbítése végett.
1846. május 2. elfoglalta a lelkészi hivatalát.
1847. ápril 22. házasságra lépett Thegze Zsuzsánával.
1847. aug. 10. a papi hivatalra felszenteltetett.
Az egyházmegyében volt jegyző, tanácsbíró, végre 1868-tól haláláig esperes.
1882. máj. 17-én délben meghalt.
A nagytudományu, és ritka kitünő ékes szólású férfi élete és működése megvan örökítve irodalmilag, itt tehát bővebben emlegetni nem szükséges.
46. Melegh Gyula — időközi lelkész 1867. nov. 16-tól 1869. aug. 1-ig — született Avas-Ujváron, hol atyja Melegh Dániel lelkész és esperes volt. A debreczeni főiskolában kitünőleg futotta pályáját — volt ott esküdtfelügyelő, köztanító — és 1866. aug. 1-től félévig sénior — Benedek Lajos halála után az ő helyén időközi lelkész volt. Most Mármaros-Szigethen tanár.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A hátralékok sürgős beküldését és a lejárt előfizetések megújítását ismételten teljes bizalommal kérjük. A mennyiben a tisztelt érdekeltek az 1895. és 1896. évi hátralékokat, vagy szept. végére szóló kötelező nyilatkozatukat egy levelezőlapon mielőbb be nem küldenék, kénytelenek volnánk őket postai megbízással terhelni, mert nyomdai számlánk kiegyenlítése halaszthatatlanná vált.

— A legközelebb megtartandó lelkészképesítési vizsgákra vonatkozólag, a püspöki hivatal a következőleg intézkedett: A lelkészképesítési vizsgák idejéül folyó évi szeptember hó 15. és következő napjait tűzöm ki. A vizsgát tevő t. atyafiak szept. 14-én d. u. 4 órakor jelentkezzenek hivatalomban; és pedig: az első

lelkészképesítési vizsgát tevők leczkekönyveikkel és végbizonyítványaikkal. A vizsga tárgyait képező tudományok köréből szabadon választott témáról otthon készített tudományos dolgozataikat pedig f. évi szept. 1-én előlegesen küldjék be hozzám, mellékelvén ahhoz, a theologiai tanfolyam hallgatása alatt készített írásbeli munkálataikat is. A II-ik lelkészképesítési vizsgát tevők a következőkről készítenek dolgozatokat. a) Egyházi beszédet Ján. XVII. 3. alapige szerint „Ez pedig az örökélet, hogy megismerjenek tégedet, az egyedül igaz Istent és a kit elbocsátottál, a Jézus Krisztust.“ b) Káé magyarázatot az V-ik úrnapi 15-ik kérdéstről „milyen közbenjárót és szabadítót kell hát kéresnünk.“ Az egyházi beszéd elő- és utóimával készítenő és jól betanulandó. A II-ik vizsgát tevők esperesi és szolgálati bizonyítvány mellett dolgozataikat szept. 1-ig szintén hozzám terjeszszék be.

— A debreczeni ev. ref. orgonista-kántori állás iránt, mint az előre sejtető volt, szélesebb körben nyilvánult az érdeklődés. A pályázati határidő leteltéig (aug. 18.) a következők adták be kérvényeiket: Persenszky Károly, szerencsi tanító, Nagy András n.-szalontai org. k., Czirják Gyula kunhegyesi org. k., Nánai Szűcs Ferencz műri, Veres Vilmos téglási org.-kánt. Nagy Sándor makói org. k., Sz. Nagy Károly bpesti énekvezér, org. hangversenyző, és kép. rendes tanár, Tóth István dömsödi org. kántor, Egyedi Sándor szegedi org. kántor, Beke Antal h.-böszörményi orgonista s gymn. énektanár, Tóth Lajos h.-szoboszlói orgonistakántor, Kovács Mihály debreczeni hely. org. kántor. E 12 pályázó között versenyorgonázás és éneklés lesz f. hó 25-én reggel 8 órakor a kistemplomban; s ennek alapján ejtik meg az egyháztanácsban a kántorválasztást.

— **Értesítés.** Az 1897/8-iki iskolai év a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban szept. elsején nyílik meg. A gymn. első osztályába való fölvétel és a mennyiben a mult isk. év végén tartott beírás alkalmával a következő osztályok száma be nem telt, ez osztályokba való beírás szept. 1—8-ik napjain történik, még pedig e határidő első felében csak prot. vallásúak, második felében, vagyis szept. 5-től kezdve bármily vallásu növendékek jelentkezhetnek a fölvételre. A tanintézetnek azon régebbi növendékei, kik még a mult isk. év végén beiratkoztak, beírási lapjokat iskolai bizonyítványukkal együtt szept. 5-ig tartoznak osztályfőnöküknek benyújtani, ellenkező esetben, fölvételük érvényessége megszűnik, helyükre mások vétetnek fel és a beírás alkalmával fizetett díjaikat is elvesztik. A kik magokat szept. 8-ig tanintézetünkbe be nem iratják, elmaradásuk okának igazolása mellett fölvételükért szept. 15-ig a tanári karhoz, azontul pedig a tiszántuli ref. egyházkerület püspökségéhez folyamodhatnak. Az V-ik osztályba lépő tanuló szüleinek vagy gyámja a fölvétel alkalmával köteles bejelenteni, hogy fia, illetőleg gyámoltja a görögnyelvet vagy görögpótló tantárgyakat fogja-e tanulni. Ha a tanuló ilyen szülei nyilatkozat nélkül jelentkeznek a fölvételre, azt 8 nap alatt írásban tartozik bemutatni. A görögnyelvi tanfolyamról a görögpótlóra, vagy viszont, csak felvételi vizsgálat mellett, a tanári kar engedélyével lehet átlépni. A magántanulókra a fölvételt illetőleg ugyanazon fölvételek állanak, mint a nyilvános tanulókra, de jelentkezésük egész szept. hóban elfogadjatik. Az isk. év ünnepélyes megnyitása szept. 9-én istentisztelettel történik d. e. 9 órakor s ezután a tanítás azonnal megkezdődik. Vizsgálatok: a) A javító és pótlóvizsgálatok augusztus 30—31-én tartatnak, még pedig a 4 felső osztályé aug. 30-án, a 4 alsó osztályé aug. 31-én.

b) A fölvételi vizsgálatok szept. 1—2. napjain délelőtt tartatnak. c) A magánvizsgálatok, a VIII. osztályé aug. 30-án, az I—VII. osztályé szept. 2—4. napjain tartatnak, még pedig délelőtt az írásbeliek, délután a szóbeliek. d) Az érettségi vizsgálat: az írásbeli aug. 31-től szept. 4-ik napjain, a szóbeli és javító vizsgálat szept. 7—8. napjain lesz; jelentkezni lehet a teljes érettségi vizsgálatra aug. 30. déli 12 óráig, a javító vizsgálatra szept. 5. déli 12 óráig az igazgatóságnál. Az igazgatóság.

— A Tóth Sámuel alapítványra folytatólag adakoztak: A hadházi egyház 17 frt 90 kr., H.-Nánás 76 frt 50 kr., Acsád 1 frt; Karácsony Imre révi lp. 1 frt; F. Varga Lajos majtisi lp. 1 frt 50 kr.; A munkácsi egyház gyűjtése 16 frt 50 kr.; Büd-Szt.-Mihály 7 frt; Szeghalom 27 frt 40 kr.; Tisza-Igas 8 frt 90 kr.; a Debr. tanítóképezde tanárkara 16 frt; Puky Gyula táblai elnök, e. m. bírósági 5 frt; a hódmezővásárhelyi tanárkar 7 frt. Az alapítványra eddig aláíratott, s nagy részben be is fizetett összeg 461 frt 7 kr. Az aláírási iv beküldésének határideje f. év aug. 15-e már lejár. Kérem tisztelettel az ivatek beküldését. H.-Szoboszló, 1897. aug. 8. Zsigmond Sándor.

— Az amerikai angol egyet. ev. ref. egyház missioi főhatósága jul. 8-án Sommersetben tartott gyűlésén a trentoni missioi magyar ref. egyház lelképásztorává, az amerikai lelkészi kar ajánlatára, dr. Moodi A. bpesti skót lelkész közbenjárásával Török Zoltánt, jelenleg h. bagosi s. lelkészt, főiskolánk egykori jeles növendékét választotta meg s kinevezési okmányát az útiköltséggel együtt még a gyűlés színhelyéről elküldötte. Az ifjú Timotheus, kívül már nyolczra szaporodik amerikai hitsorsosaink körében működő lelkészeink száma, ez év szeptember 6-ra tervezi nagy útjára való elindulását. Benne, az amerikai magyar ref. missioügy bizonyára egy tevékeny buzgó munkást nyer. Az úr karja vezérelje őt szerencsésen a nagy vizeken keresztül, választott új otthonába.

— Pemsylvania állam, *Monuth-Carmel* nevű városában levő magyar-tót ref. gyülekezet missioi lelkészi állomására a missioi főhatóság nevében hirdetett pályázat meddő maradt. Ez állomással a missio részéről edandó évi 400 dollár s a magyar és tót ajkú hívek részéről ugyanannyi fix fizetés van egybekötve s ennek daczára senki sem vállalkozott az ifjabb generatio közül az állomás elfoglalására. A missio ujjlag összekötésbe tepte magát dr. Moody bpesti skót lelkésszel, s remélhetőleg ezúttal nem eredménytelenül.

— A „Religióban“ olvassuk a következő érdekes hirt: Szeminárium a kath. sociologia számára. Mindenki tudja, hogy a németországai kath. klerus mennyit tesz a midinkább terjedő szocziáldemokrácia feltartóztatására. A klerus élén áll a porosz episkopátus, mely minden kitelhetőt elkövet, hogy a papságot ebbeli kötelessége teljesítésére serkentse. Most is hatalmas lépésre szánta magát ez a püspöki kar. U. i. hir szerint a porosz püspököknek augusztus 20-án Fuldában, sz. Bonifác sirjánál tartandó értekezlete el fogja határozni, hogy a klerus számára Berlinben egy olyan főiskolát alapítanak, amelyeken szocziálpolitikai tudományokat tanítanak. Az új főiskola hallgatói kolostorban fognak élni, de azért a katholikusan irányu egyesületekben és a népgyűlésekben is részt fognak venni. A püspökök azt tervezik, hogy a tehetségesebb papokat három éven át fogják tanítani a szocziális tudományokra. Mindenesetre hatalmas eszme, mely nagyot fog lendíteni a kath. társadalmi tudomány terjedésén és felvirágoztatásán. Bizony-bizony, a magyarhoni protestáns lelkészi kar

édes-keveset törődik a sociológiával, holott a kereszténységért és a protestantizmusért folytatott küzdelmeiben erre nagy szüksége volna s legalább ott, hol a theol. intézetek mellett jogakadémiák állnak fenn, nem ütköznek nagy nehézségbe a tudomány némaságának megismerése.

— Magyar ref. egyház Chicagóban. Nem régen közöltük volt lapunk hasábjain azt a memorandumot, melyet Harsányi Sándor, a clevelandi reformátusok ügybuzgó lelképásztora, lapunknak is munkatársa, egy Chicagóban építendő magyar ref. templom létrehozása, illetve egy, a Chicago és környékén letelepedett magyar ref. hívek lelki érdekeit gondozó missioi egyház megszervezése tárgyában, az amerikai magyar protestánsok ügyeit minden ponton a legnagyobb nemes lelkűséggel felkarolni kész angol ref. missioi főhatósághoz intézett. Magyar véreink, hitsorsosaink esdő segélykiállítására nem talált sikert fülekre. Az a páratlan jóindulat, mai sivar korunkban szinte ritkaszámba menő szeretetteljes áldozatkészség, melylyel az angol ref. missio véreink lelki érdekeit felkarolja, őket őseink drága vallásának megtartani igyekeznek: ezúttal sem tagadta meg magát, sőt fölemelő, egyetemes magyar ref. egyházunk leghálásabb köszönetét kiérdemlő módon nyilvánította magát. A missioi főtanács ugyanis, bárha amerikai általános nyomorúságok közgazdasági viszonyok miatt anyagi nehézségekkel küzd is, erejét felülmúló áldozatra szánta el magát, midőn a chicagói magyar reformátusoknak évi 600 dollárt (500 frtot) ajándékoz lelkészválasztásra s egyúttal lelképásztoruk gyanánt Harsányi Sándor, hárcm évig volt levelendi lelkészt nevezte ki, ki engedve a missio megtisztelő bizalmának késznek nyilatkozott régi állomását az új munkatérrel fölcserélni a jövő év jan. elsejétől fogva. Isten áldása pihenjen meg úgy a lelképásztor, mint a gyülekezet építő munkáján.

TARTALOM-JEGYZEK: Reverszállásos korszak. Gergely K. — Tárca: Életpálya választás. Andrási Kálmán. — Tanügy. A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. Dr. Gulyás István. — Iskolai értesítők. Referens. — Közéletünk: Felvilágosítás a k-ladányi pályázat ügyében. Garzó Gyula. — Irodalom: Könyvismertetés. Varga József. — Külföldiek. — Pályázat.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A *kisújszállási* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy elemi tanítói állásra.

Évi javadalmazás 540 frt törzsfizetés és 60 forint lakpénz. Az egész fizetés évnegyedi részletekben az egyház pénztárából fedeztetik.

Tanító kötelessége ez időszert az első elemi fosztály tanítása s a sor szerint reá következő vasárnapokon két harangozás közt a templomban bibliaolvasás.

Az állomás f. év szeptember 1-ső napján elfogalandó.

Csak okleveles ev. ref. tanítók pályázhatnak; állandósításuk az első sikeres év leteltével történik.

A kellően: keresztlevéllel, orvosi bizonylattal, oklevéllel esetleg szolgálati bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok augusztus 25-ik napjáig az ev. ref. iskolaszéki elnökséghez küldendők.

Kisújszállás, 1897. aug. 10.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, isk. sz. elnök.